

РЕЗЮМЕ

И. В. Онищенко. Путь формирования творческого потенциала будущего учителя начальных классов в процессе профессиональной подготовки.

В статье рассматривается проблема формирования творческого потенциала будущего учителя начальных классов, определяется сущность и структура творческого потенциала будущих учителей начальной школы, описываются пути и условия формирования творческого потенциала будущего учителя начальных классов в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: творческий потенциал, творческий потенциал будущих учителей начальных классов, творческая личность, творческий учитель, творчество, творческая активность.

SUMMARY

I. Onishchenko. The way of formation of the creative potential of the future primary school teachers in the process of training.

The article considers the problem of formation of the creative potential of the future primary school teachers, determines the essence and structure of the creative potential of future primary school teachers, and describes the ways and conditions of formation of the creative potential of the future primary school teachers in the process of training.

Key words: the creative potential, creative potential of the future primary school teachers, creative personality, creative teacher, creation, creative activity.

УДК 37.036+315.6

Т. І. Пагула

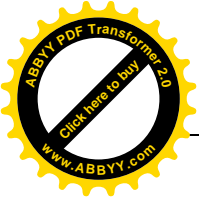
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука

РОЛЬ ПЕДАГОГА В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядається проблема ролі вчителя у формуванні естетичної вихованості молодших школярів. Показано вплив культури поведінки, спілкування та зовнішнього вигляду педагога на естетичну вихованість учнів початкових класів. З'ясовано роль естетичного виховання на духовне й моральне зростання дітей – молодших школярів.

Ключові слова: естетична вихованість, естетична культура, естетичне сприйняття, молодші школярі.

Постановка проблеми. Актуальними питаннями сьогодення є питання естетичного виховання і розвитку естетичної культури підростаючого покоління. Особистісна орієнтація сучасної освіти передбачає залучення дитини до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості. У зв'язку з цим важливого значення набуває осмислення конкретних питань естетичного виховання і естетичної діяльності та базових теоретичних засад формування естетичної культури особистості молодшого школяра.

У Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті визначено основну мету освіти, спрямованої на естетичне виховання та розвиток людини як найвищої цінності суспільства, формування її духовних смаків, ідеалів та розвитку художньо-творчих здібностей.

У процесі становлення особистості з найдавніших часів особливе значення має естетичне виховання. Здатність відчувати, сприймати, розуміти, усвідомлювати і творити прекрасне – це ті специфічні прояви духовного життя людини, що свідчать про її внутрішнє багатство.

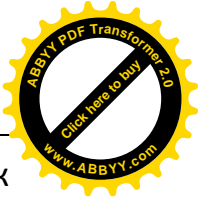
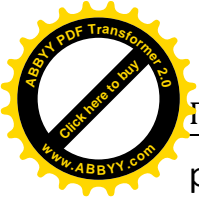
Естетичне виховання це широке поняття, яке включає різні аспекти. І починати це виховання необхідно від простого до складного. Для дитини навколишній світ більшою мірою представлений простором, в якому вона знаходиться щодня, – в ньому все звично і безпечно. Проте не менш важливо щоб цей простір створював підґрунтя для подальшого розвитку дитини. Завдання дорослих полягає не в тому, щоб організувати для дітей навколишнє середовище «красивим», а в тому, щоб залучити їх до активної діяльності зі створення і збереження краси. У житті дитини виховне значення має буквально все: домашній інтер'єр, одяг, форма особистих відносин, спілкування, умови праці і відпочинку, які або привертають дитину, або відштовхують її.

Аналіз актуальних досліджень. На важливість естетичного виховання наголошували багато педагогів та шкільні нормативні документи, що активізувало педагогічну думку в цій галузі. Педагоги шукали резерви, здатні поліпшити викладання в школі не тільки предметів естетичного циклу, але й праці, оскільки до її складу входять також різні види художньої праці.

У наш час проблема естетичного виховання, розвитку особистості, формування її естетичної культури – одне з найважливіших завдань, що стоять перед школою. Зазначена проблема розроблена досить повно в працях вітчизняних і зарубіжних педагогів і психологів. Серед них Д. М. Джола, Д. Б. Кабалевський, М. І. Киященко, Б. Т. Лихачов, А. С. Макаренко, Б. М. Неменський, В. О. Сухомлинський, М. Д. Таборідзе, В. М. Шацька, Г. П. Шевченко, А. Б. Щербо, М. М. Фролівська та інші. Однак проблема ролі вчителя початкових класів в естетичному вихованні молодших школярів досліджена недостатньо. Це й спонукало нас до написання даної статті.

Мета статті – розкрити роль учителя початкових класів у естетичному вихованні молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Естетичне виховання – організований, активний, цілеспрямований процес. Його складовими елементами є

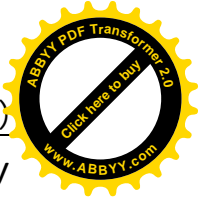
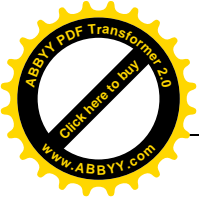

розвиток інтересу і любові до природи, прищеплення умінь і навичок помічати красиве, милуватися ним, здатність виявляти почуття прекрасного у процесі сприймання явищ природи, видів мистецтва, оточуючого середовища. Щоб естетичне сприймання явищ оточуючого середовища учнями було плідним, потрібне постійне керівництво учителя. Тоді в учнів виховується вміння зіставляти предмети і явища, виділяти їхні форми, забарвлення і характерні особливості. Завдання, які учитель ставить перед школярами, активізують, конкретизують, полегшують сприймання, сприяють естетичному розвитку. Педагог при цьому повинен прагнути до того, щоб сприймання одних естетичних факторів викликало сприймання інших, щоб відбувалось взаємозбагачення різних компонентів впливу.

С. Г. Мельничук зазначає, що «ніщо не приходить само собою. Почуття прекрасного можна розвинути, а можна і зім'яти, задушити, паралізувати. Вчитель повинен викликати з глибини дитячого ества це почуття і розвинути гостре сприймання прекрасного в навколишній дійсності, розкрити красу насамперед самому собі, бути гарним в одязі, поведінці, в думках і почуттях, у спілкуванні, у манері говорити і рухатися. В очах дітей він – частка, що нас оточує, і зобов'язаний прекрасно уявляти цей світ. Природа наділила кожного естетичними здібностями, але вони, як і будь-які інші, потребують розвитку» [3, с. 201].

Для здійснення керівництва естетичним розвитком учнів потрібно щоб учитель сам був естетично підготовлений. Він повинен мати чітке уявлення про естетичні форми пізнання (естетичне сприйняття, насолоду, переживання, судження, цінність діяльності, почуття, смак тощо); розуміти естетичну суть явищ дійсності й мистецтва, вміти цю суть пояснити молодшим школярам; вміти виділити специфічні естетичні можливості в кожному навчальному предметі, відібрати з нього найбільш цінний в естетичному відношенні матеріал; чітко уявляти необхідний мінімум естетичних знань і навичок, якими повинен оволодіти учень молодших класів і визначити рівень естетичної вихованості дітей, бути озброєним навичками організації індивідуальної і колективної естетичної діяльності дітей, мати певний рівень підготовки до художньо-естетичної діяльності в різних галузях (малювати, читати, складати казки та оповідання, проводити естетичні екскурсії тощо); будувати стосунки з учнями на основі педагогіки співдружності.

Здатність помітити, виділити красиве розвивається поступово. Але якщо розвиток відбувається стихійно, без цілеспрямованого впливу школи і сім'ї, він може затриматися. А тому вчитель повинен спрямовувати естетичне виховання своїх учнів, щоб вони не залишалися байдужими до краси оточуючого середовища.

Естетичне виховання дитини починається з моменту її народження. У житті дитини виховне значення має практично все: побут, одяг, форма особистих відношень і спілкування, умови праці, розваг та інше. Задача дорослих полягає не в тому, щоб організувати для дітей красу навколишнього середовища, в якому вони живуть, навчаються, відпочивають, а в тому, щоб залучити дитину в активну діяльність по спостереженню і збереженню краси.

Основою процесу естетичного виховання є спільна діяльність педагога і дитини, спрямована на розвиток у неї здібностей до сприймання прекрасного, мистецьких цінностей і продуктивної діяльності.

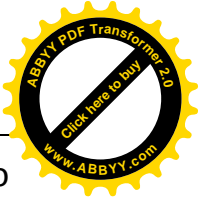
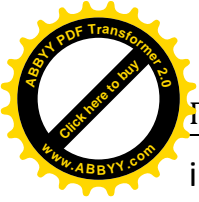
В. О. Сухомлинський наголошував, що «в естетичному сприйманні, як пізнавальному й емоційному процесі, тісно пов'язані поняття, уявлення, судження – взагалі мислення, з одного боку, і переживання, емоції – з іншого. Успіхи естетичного виховання залежать від того, наскільки глибоко розкривається перед учнем природа прекрасного. Але вплив на його духовний світ краси природи, творів мистецтва, навколишнього середовища залежить не тільки від краси, що існує об'єктивно, а й від характеру діяльності учня, від того, як ця краса включається в його відносини з навколишніми. Естетичні почуття пробуджує та краса, яка входить у життя людини як елемент її духовного світу» [4, с. 589]. Учитель повинен навчити дітей сприймати оточуюче середовище з естетичної точки зору.

Діти сприймають світ із величезним інтересом. Вони жадібно вбирають інформацію, уважно розглядають навколишні предмети, відзначають усі деталі. Дуже важливо навчити дитину бачити та сприймати красу.

Значення розвитку естетичного сприйняття світу велике, і в майбутньому стане дитині в пригоді. Дитина, яка вміє сприймати світ з естетичного погляду, швидше розвивається, швидше вчиться красиво й акуратно одягатися, будувати хороші стосунки, створювати красу навколо себе [5].

Учитель повинен усвідомлювати, що розвиваючи естетичне сприйняття, ми розвиваємо інтерес дитини до життя та діяльності людей, її художнє мислення, фантазію й уяву.

З огляду на естетичність життєвих явищ, які оточують учня, педагогу не варто особливо вигадувати, йому треба докласти зусиль, щоб допомогти розкрити красу, що міститься в реальному світі. Ознака прекрасного у всьому, тільки відкриває вона своє багатство озброєному відповідними знаннями та пильному поглядові. Варто тільки вивчити мову й ознаки краси, а це не так просто. Якщо було б інакше, тоді кожний, хто вчиться на «відмінно», відкрив би таїнство естетичного змісту того чи

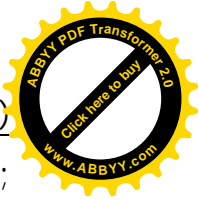
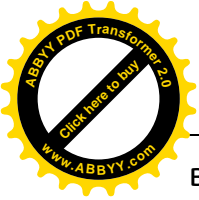
іншого предмета. Але цього не відбувається, тому що знання автоматично не формують високу моральність й естетичні емоції. Навпаки, у руках емоційно глухої людини вони – не на добро.

Велику роль в естетичному вихованні відіграє спілкування. Спілкування є поживним середовищем для розвитку естетичного почуття, яке своєрідно регулює поведінку дитини. Від того, на скільки у педагога розвинене почуття такту в спілкуванні, залежить в значній мірі, чи перетворить він учнів у своїх друзів чи налаштує їх до себе ворожо.

Формування особистості учня, його виховання повинно здійснюватися комплексно, за участі всіх аспектів можливої естетичної дії у процесі шкільного навчання. На жаль, у багатьох учителів не вистачає знань про характер і методи спілкування. Слабо розвинена естетична культура сприяє виникненню втомлюваності від спілкування з учнями: педагог втрачає здатність оцінки і регуляції своєї поведінки, що призводить до розладу спілкування між учителем та учнями. Головною умовою для учителя, який прагне красиво спілкуватися, виступає перш за все світогляд – система поглядів, понять, уявлень про оточуючий світ. Естетика спілкування припускає таку організацію поведінки вчителя, що примушує його без напруги не тільки виконувати моральні настанови суспільства, але, виконуючи їх, виховувати естетичні почуття. Більше того, вчителю варто навчитися створити такі почуття в інших. З цією метою в його завдання входить делікатно, тактовно й розумно проникнути у внутрішній світ дитини, зрозуміти її краще, ніж вона сама себе розуміє, не втрачаючи при цьому свого власного «я». Можна стверджувати, що естетика спілкування є обов'язковим моментом розвитку творчих здібностей дитини та неминучим результатом виявлення краси її внутрішнього світу.

Сухомлинський, відстоюючи єдність морального й естетичного у виховному процесі, сформулював своєрідний закон – аксіому естетичного виховання – про те, що в гармонійному поєднанні краси, яка оточує людину, і краси самої душі людини провідна роль належить красі людських стосунків [6, с.127].

Разом з тим велике значення у міжособистісному спілкуванні в школі мають зовнішні форми вираження прекрасного. Перш за все це краса мови педагога. Важливими показниками мовної культури педагога є змістовність, логічність, точність, ясність, стислість, простота, емоційна виразність, яскравість, образність, барвистість мовлення, правильна літературна вимова, вільне, невимушене оперування словом, фонетична виразність, інтонаційна різноманітність, чітка дикція, правильне

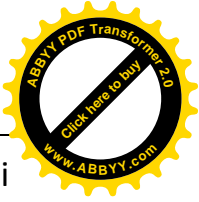
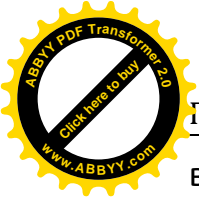

використання логічних наголосів та психологічних пауз; взаємовідповідність між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою. Важливими у мовленні педагога є постановка голосу, його тон. З учнями треба розмовляти так, щоб вони відчували в мові педагога його волю, душу і культуру.

Учитель повинен мати відповідні манери, які були б прикладом для наслідування учнями. Манери вчителя – це зовнішня форма його поведінки в соціумі: учнівському, батьківському та учительському колективах. Чим досконаліші ці манери, тим більша сила їх виховного впливу. Вчитель повинен впевнено володіти манерами, що відповідають нормам етикету на даному етапі розвитку людства. Естетична виразність, привабливість вчителя виявляється в привітності погляду, доброзичливості обличчя, усмішці, зібраності, стриманості рухів, виправданих м'яких жестах, у поставі й ході. Неприпустимі для педагога кривляння, метушливість, штучність жестів, в'ялість. У його зовнішності діти повинні бачити і відчувати стриману силу, упевненість і доброту. Учительські манери мають бути естетично витриманими. А. С. Макаренко говорив, що вихователь не може нехтувати естетикою свого зовнішнього вигляду. У закладі, де працював цей відомий педагог, було прийнято на роботу приходити в найкращому одязі.

Неабиякий вплив на естетичне виховання молодших школярів має зовнішній вигляд учителя. Зовнішній вигляд учителя запам'ятовується учням відразу, як вони побачили його вперше, і це враження часом дуже важко змінити. Не секрет, що дітям приємно бачити перед собою вчителя із приємною зовнішністю, елегантно одягненого, охайного, з привабливим макіяжем, модною зачіскою та хорошими манерами. Постаючи перед класом, учитель має бути впевнений, що він має гідний вигляд. У зовнішньому вигляді важлива міра, нічого не повинно бути «занадто». Не слід забувати, що вчитель – це зразок для наслідування, тому їх зовнішній вигляд має бути бездоганим у всіх відношеннях.

Педагог формує морально-етичні погляди і смаки вихованців. Будь-яка деталь у його зовнішності й поведінці має виховне значення. Тому він повинен одягатися елегантно, з урахуванням вимог моди. Водночас його одяг має бути зручним для виконання необхідних педагогічних операцій: писання на дошці, роботи з демонстраційними матеріалами, нахилання, ходіння між рядами парт тощо. Уміле використання кольору, фактури, доповнень (гудзиків, пряжок тощо) також позитивно впливає на емоційний настрій учнів, дисциплінує їх, сприяє формуванню почуття міри, не

відвертає уваги від навчальних занять. Естетичний смак потрібен йому і щодо використання інших компонентів зовнішнього вигляду (зачіска, косметика, прикраси) [2].

Автор статті «Імідж учителя, або психологія одягу» В.Зінченко рекомендує дотримуватися таких рекомендацій:

- У гардеробі вчителя не має бути ультрамодного та надто застарілого одягу, незвичний фасон якого відволікає увагу учнів, а також убрання занадто яскравих тонів, що стомлює та дратує дітей.

- Не варто з'являтися у школі в шортах, джинсах, топах.

- Не слід перетворюватися на «синю панчошу», тобто носити той одяг, що вам до вподоби й до лиця: естетично витриманий, модний, елегантний.

- Не захоплюватися сіробуденним одягом.

- Одяг повинен завжди бути охайним, чистим, випрасуваним, зручним.

- Не слід носити тривалий час один і той же одяг. Варто якнайчастіше його «оживляти», комбінувати, прикрашати.

- Не перебувати у приміщенні школи в головному уборі.

- Учителям-чоловікам неприпустимо приходити до школи неголеними.

- Бажано не носити розпущене довге волосся.

- Не потрібно надмірно експериментувати зі своїм волоссям, або робити химерні зачіски.

- Прикраси повинні бути елегантними, не надто дорогими та у помірній кількості.

- Не варто користуватися парфумами з різким сильним запахом.

- Макіяж не повинен бути занадто яскравим[1].

Висновки. Отже краса – могутнє джерело моральної чистоти, духовного багатства, фізичної досконалості. Найважливіше завдання естетичного виховання – навчити дитину бачити красу навколишнього світу, духовне благородство, доброту, сердечність і на основі цього утверджувати прекрасне в собі. Провідна роль в естетичному вихованні належить педагогу, який повинен спрямувати інтерес дитини у необхідне русло, переконати учнів, щоб вони не завдавали шкоди не лише красі і багатству рідного краю, а й собі.

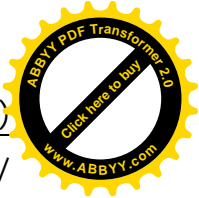
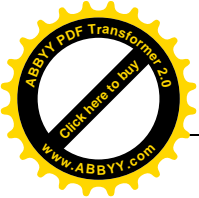
ЛІТЕРАТУРА

1. Зінченко В. Імідж учителя, або психологія одягу[Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://osvita.ua/school/teacher/1850>.

2. Зовнішній вигляд і поведінка педагога [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://studentam.net.ua/content/view/3468/97/>

3. Мельничук С. Г. Педагогіка (Теорія виховання). [Навчальний посібник] / С. Г. Мельничук. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2012 – С. 201.
4. Педагогіка: Хрестоматія / [Уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко]. – К. : Знання-Прес, 2003. – 700 с.
5. Розвивай естетичне сприйняття світу дитини [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://lady.tochka.net/ua/17043-razvivay-esteticheskoe-vozpriyatie-mira-rebenka>.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: [у 5 т.] / В. О. Сухомлинський – К. : Рад. шк., 1973. – Т 3. – 464 с.

РЕЗЮМЕ

Т. И. Пагута. Роль педагога в эстетическом воспитании младших школьников.

В статье рассматривается проблема роли учителя в формировании эстетической воспитанности младших школьников. Показано влияние культуры поведения, общения и внешнего вида педагога на эстетическую воспитанность учеников начальных классов. Выяснено роль эстетического воспитания на духовное и моральное совершенствование детей – младших школьниковю

Ключевые слова: эстетическое воспитание, эстетическая культура, эстетическое восприятие, младшие школьники

SUMMARY

T. Paguta. Teacher's role in ethetic bringing up of junior schoolchildren.

In the article it is considered a problem of teacher's role on the formation of esthetic bringing up of junior schoolchildren. It is shown influence of behavioral culture, communication and teacher's appearance on esthetic bringing up of junior classes pupils.

Key words: aesthetic bringing up, aesthetic culture, aesthetic perception, junior pupils.

УДК 378.74

О. М. Піддубна

Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ХУДОЖНІ ІНТЕРЕСИ В РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті проаналізовано взаємозв'язок художніх інтересів і творчої особистості вчителя образотворчого мистецтва. Представлено процес формування творчої особистості у взаємодії трьох компонентів обдарованості: інтелектуальних здібностей, креативності і мотивації. Встановлено залежність творчого мислення від аналізу, синтезу, порівняння, абстрагування, узагальнення, систематизації, категоризації. Охарактеризовано рівні сформованості творчої особистості вчителя образотворчого мистецтва.

Ключові слова: творча особистість, художні інтереси, підготовка вчителя образотворчого мистецтва.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку суспільства проблема формування творчої особистості набуває значущості та актуальності, тому що є важливою складовою розвитку художніх інтересів в підготовці вчителя образотворчого мистецтва.